Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria –Vlada-Government

Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor
Ministarstvo Sredine i Prostornong Planiranja
Ministry of Environment And Spatial Planning

MENAXHIMI I MBETURINAVE NË KOSOVË

Prill, 2016
Prishtinë

PERMBAJTEJA

➢ *Ku qëndrojmë?*

- Struktura institucionale për MM;
- Detyrat e MMPH;
- MM Komunale;
- Gjenerimi i mbeturimave;
- Deponite e mbeturinave;
- Kostoja –Tarifat-Pagesat per sherbimet e MM
- Performanca e Komunave per MM komunale;
- Legjislacioni per menaxhimin e mbeturinave;
- *Perafrimi me legjislacion e BE-së.*

➢ *Ku synojmë të arrijmë dhe si?*

- Dokumentet planifikuese për MM;
- Synimet për MM komunale.
- Projektet e rendesishme

♣ MM, eshte si problem i vazhdueshëm?

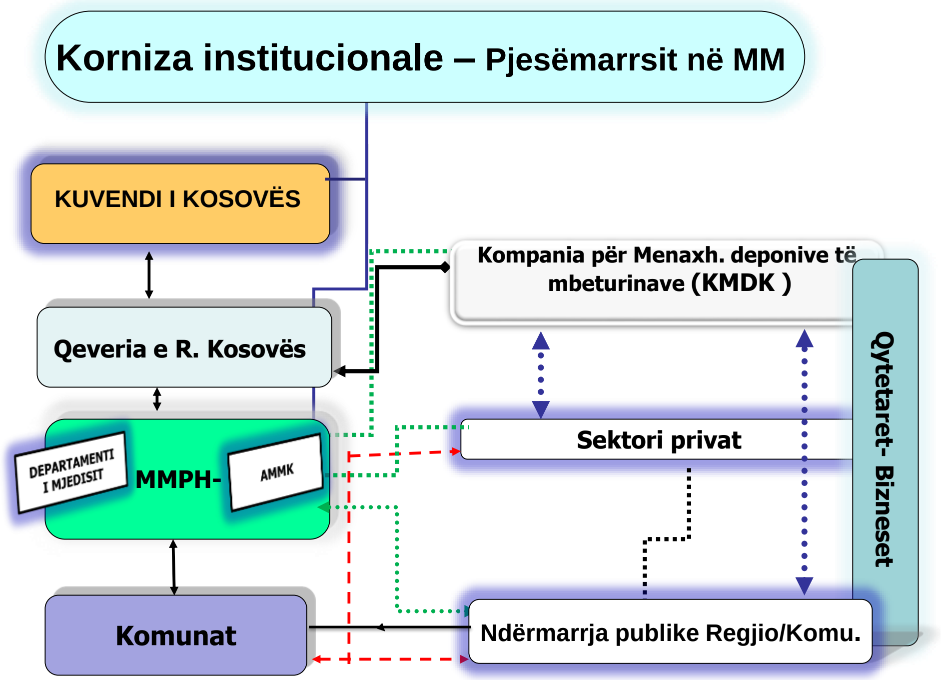

MM i mbeturinave komunale

Mbledhsit individual te materialeve sekondare

SEKTORI INFORMAL

- **Mbledhsit individual te materialeve sekondare**
  - Ata mbledhin pjesen me te madhe te mbeturinave I cili momentalisht mund te perdoret per riciklim (diku 75 % sipas USAID),
  - Mbledhesit e mbeturinave jane kategoria me e varfur e populates ne Kosove , edhe pse tregetia e lendeve te para sekondare eshte mjaft profitabile .
  - Dita e punes se teyre eshte ne nje orare mesatarisht 11 ore /dite
  - Per mbledhjen e 200 kg leter do te duhet te ecet ne kembe mesatarisht 20 km .
  - Ata nuk kane dhe nuk perdorin mjetet themelore per mbrojtjen e trupit,maska etj.

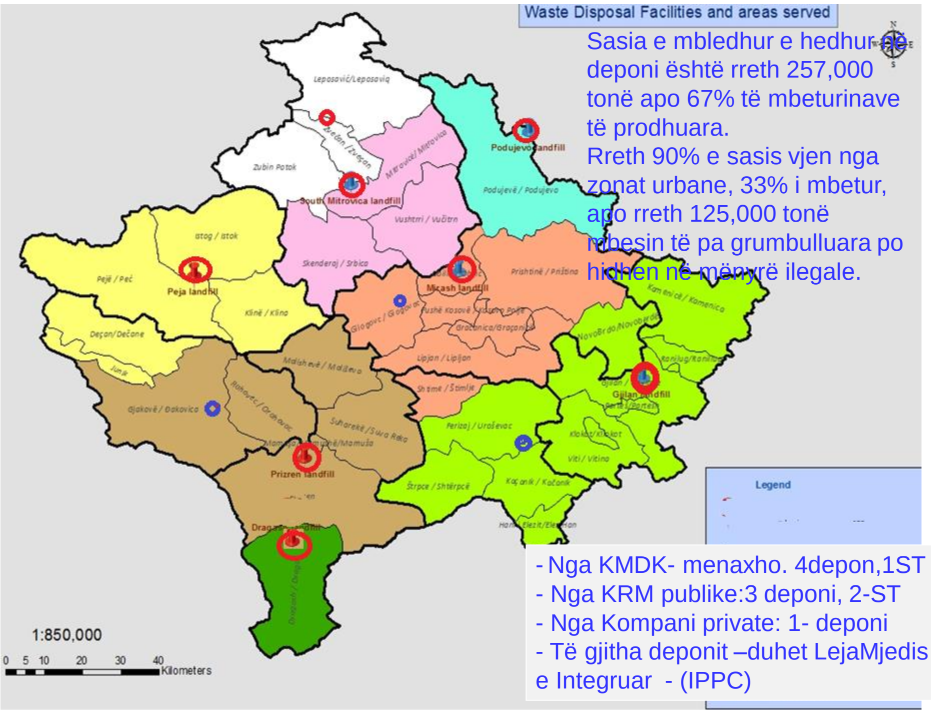

Sasia e mbledhur e hedhur në deponi është rreth 257,000 tonë apo 67% të mbeturinave të prodhuara.
Rreth 90% e sasis vjen nga zonat urbane, 33% i mbetur, apo rreth 125,000 tonë mbesin të pa grumbulluara po hidhen në mënyrë ilegale.

- Nga KMDK- menaxho. 4depon,1ST
- Nga KRM publike:3 deponi, 2-ST
- Nga Kompani private: 1- deponi
- Të gjitha deponit –duhet LejaMjedis e Integruar - (IPPC)

Vlerësimi i jetëgjatësisë së deponive mbetur

Deponia	Kapaciteti i projektimit origjinal (m³)	Norma aktuale vjetore e deponimit (t)	Kapaciteti i përdorur (m³)– metoda 2	Kapaciteti i mbetur (m³)
Prishtina	3,500,000	90,000	1,440,000	**2 mil**
Gjilan	2,400,000	50,000	1,200,000	**1.2-1.3 mil**
Prizren	2,600,000	70,000	1,860,000	**0.8-1.4 mil**
Podujeva	1,000,000	8,640	320,000	**0.7-0.9 mil**
Dragash	48,000	5,000	40,000	**8,000**
Mitrovica	2,000,000	36,200	1,026,000	**1.0-1.3 mil**
Peja	350,000	25,000	315,000	**0**

Mbeturinat komunale

Sasia e përgjithshme e mbeturinave të krijuara në vitin 2013 nga një popullatë prej 1.763 milionëve vlerësohet në 400,000 tonë.
Gjenerimi i mbeturinave komunale llogaritet te jetë, 0.6 kg/d/ ~400,000 t/vit

Analizat e përbërj së mbeturin tregojnë se pjesa më e madhe e mbetu është orgaike – rreth 55%, pasuar nga mbetu e ricikluesh ambalazhi (letra, plasti, qelqi, metali, druri), dhe atë rreth 26%. Proj BB

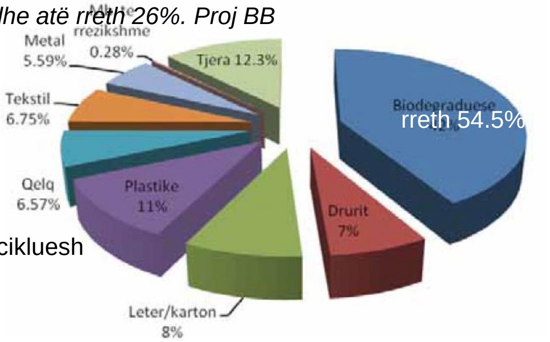

rreth 25.5% Ricikluesh

Fig.6: Përqindja (%) e mbeturinave sipas llojit 2012

Kompanitë që merren me menaxhimin e mbeturinave

- Deri më tani MMPH ka licencuar 64 kompani publike dhe private, 27 prej të cilave janë licencuar vetëm për mbledhjen e mbeturinave komunale në kuader te të cilave hynë edhe (7 kompanit publike regjionale per MM komunale)
- Kompanitë Rajonale të Mbeturinave (KRM) e kanë statusin e ndërmarrjeve publike rajonale ose komunale dhe aktiviteti kryesor i tyre është kryerja e shërbimeve për mbledhjen e mbeturinave komunale dhe dorëzimin e tyre në deponi:

1. KRM ,,Pastrimi,, sh.a, Prishtinë; -L
2. KRM ,,Ambienti,,sh.a, Pejë;
3. KRM ,,Pastërtia,,sh.a, Ferizaj;-L
4. KRM ,,Eco-Regjioni,,sh.a, Prizren;-L
5. KRM ,,EkoHigjiena,, sh.a, Gjilan;-L
6. KRM ,,Uniteti,, sh.a, Mitrovicë;-L
7. KRM ,,Çabrati,, sh.a Gjakovë; -L
8. KKM ,,Standard,, Mitrovicë,
9. KKM ,,Zveçan,, Zveçan,
10. KKM ,,Ibri,, Zubin Potok,
11. KKM ,,24 Nëntori,, Leposaviq

- Të gjitha ndërmarrjet publike janë të organizuara në formën aksionare, me pjesëmarrje në pronësi nga një ose me shumë komuna të përcaktuar në bazë të Ligjit për Ndërmarrjet Publike.

Kostoja –Tarifat-Pagesat per sherbimet e MM

Aktualisht:

- Çmimi për mbledhjen e mbeturina – 3,0- 5,0 €/f
- Per deponim - 6,5 €/t,
- Shkalla e inkasimit për shërbime mbi 60 %

KRMM,	Pastrimi	Eco Regjioni	Ambienti	Eco Higjiena	Pastertia	Uniteti	Çabrati	Total/konsum
Shtëpiak	48,206	26,232	16,428	9,980	10,853	17,422	28,510	**157,631**
Komerle/ Industri	6,210	5,108	4,652	2,033	2,699	3,652	5,671	**30,025**
Institucionet	224	629	331	217	102	90	138	**1,731**
Totali i konsuma Ton/vit	**54,640** **112,567.68**	**31,969** **80,490.30**	**21,411** **43,762.60**	**12,230** **39,985.01**	**13,654** **39,130.45**	**21,164** **39,985.01**	**34,319** **21,600.60**	**189,387** **381,651.94**

Kostoja mesatare e sektorit për menaxhim të mbeturinave është: **36-37 Euro/**ton të grumbulluar dhe të deponuar – taksa e deponimit përfaqëson 13-15% (tarifa aktuale e KMDK-së prej 5.31 eurove për ton që përfaqëson 14.35% të kostos totale prej 37 Eurove/ton) BB

- Tarifa e amvisërisë i përgjigjet 1.26% të të hyrave të shpenzueshme në Kosovë, dhe 6.98% të pensionit bazë.proj BB

Efikasiteti i stafit

KRGM	Numri i vendeve të punës për 1,000 ton të grumbulluar (2013)	Standardet evropiane për vend të punës (punëtorë me orar të plotë (POP) në grumbullim të mbeturinave për 1,000 ton
Pastrimi	4.66	1.4 – 2.0
EcoRegjioni	3.97	
Ambienti	4.09	
Eco Higjiena	5.38	
Pastertia	6.48	
Uniteti	3.64	
Cabrati	5.79	

Produktiviteti dhe efikasiteti i përgjithshëm i stafit mbesin shumë mbrapa standardit evropian.

Tarifa- Kostoja e MM

- Përmbledhje e kalkulimeve nga Projekti i BB per mbledhje dhe deponim te MK
  - Disa parametra e përdorura për llogaritje psh.nje grup Komunave

Popullsia shërbyer	250,000	Gjenerimi I mbeturinave
Urbane	40%	0,9 kg/dit /b
Rurale	60%	04 kg/dit /b

Kostot totale	Kosto/ton	Kosto/ban/vit	Kosto/amvisëri/vit	Kosto/amvisëri/muaj	Kosto/amvisëri/muaj plus TVSH
Mbledhja	37.11	8.13	47.95	4.00	4.64
Deponimi	31.37	6.87	40.54	3.38	3.92
Totali	**68.48**	**15.00**	**88.49**	**7.37**	**8.55**
Kostot pa amortizim					
Kostot	Kosto/ton	Kosto/ban/vit	Kosto/amvisëri/vit	Kosto/amvisëri/muaj	Kosto/amvisëri/muaj plus TVSH
Mbledhja	20.82	4.56	26.90	2.24	2.60
Deponimi	12.79	2.80	16.53	1.38	1.60
Totali	33.62	7.36	43.44	3.62	4.20

Përformanca e komunave

- Raporti për Përformancën e Komunave për shërbimin e mbledhjes dhe deponimit të mbeturinave, 2014 – MAPL.

  – Në Kosovë, 54.06 % (2014) e ekonomive familjare kanë qasje në shërbimin e grumbullimit të mbeturinave;
  – Rreth 61.88 % (2014) e vendbanimeve janë të përfshira në këtë shërbim, ndërsa;
  – Pagesat janë realizuar 53.78 % (2014) (faturimi);
  – Në Kosovë, deponohen dhe 162 kg (2014) mbeturina në vitë /banorë,

Mbulueshmëria e përgjithshme me shërbime të grumbullimit është vetëm rreth 57%. Proj BB.

Legjislacioni për mbeturina

➢ Permes Ligjit për Mbeturina **Nr. 04/L-060** eshte zbatuar procesi i decentralizimit- bartja e kompetencave në nivel Lokal.

➢ Janë evituar kundërshtimet ndërmjet këtij ligji dhe ligjeve tjera që ndikojnë në menaxhimin e mbeturinave, siq janë:

- Ligji për vetëqeverisje lokaleNr. 03/L-040
- Ligji për ndërmarrjet publike, nr.03/L-087 dhe nr. 04/L-111

➢ Është bërë Harmonizimi me direktivën e re të BE- së të mbeturinave (98/2008/EC);

❑ **Ligje të rendesishme:**

- Ligji për Mbrojtjen e Mjedisit Nr.03/L-025,
- Ligji për parandalimin dhe kontrollin e integruar të ndotjes, nr. 03/L-043;
- Ligji për vlerësimin e ndikimit në mjedis, Nr. 03/L-214.
- Ligji për kimikate Nr. 04/L-197
- Ligji për ujrat Nr. 04/L-147
- Ligji për mbrojtjen e natyrës Nr.03/L-233 Ligji per inspektoratin mjedisor,ujrave , natyres planif hapsin dhe ndertimit 2012/04-L-175
- Ligji per vlersimin strategjik mjedisor 03/L-230

Aktet nënligjore për mbeturina

1. UA -nr. 22/2013 Për administrimin e mbeturinave medicinale humane dhe veterinare.
2. UA -nr. 15/2012 Për menaxhimin e deponive të mbeturinave
3. UA -nr. 23/2012, Për për menaxhimin e gomave jashtë përdorimit dhe mbeturinat e gomës
4. UA -nr. 19/2012 Për menaxhimin e automjeteve mbeturinë dhe komponentet e tyre
5. UA -nr.20/2012 Për eksport,import dhe tranzit të mbeturinave
6. UA -nr.05/2013 Për menaxhimin e vajrave të përdorura dhe mbeturinat me vajra.
7. UA - nr. 13/2013 Për katalogun Shtetëror të mbeturinave
8. UA - nr.16/2013 Për Vlerat kufitare të përqëndrim. për komponent e rrezikshme në mbeturina,
9. UA -nr. 07/2014 Për kompetencat e zotëruesit të mbeturinave prodhuesit dhe importuesi. të produktit,
10. UA - nr. 09/2014 Liçensa për menaxhimin e mbeturinave,
11. UA - nr. 20/2014 Për menaxhimin e mbeturinave biodegraduse në,
12. UA -nr. 27/2014 Për ambalazhin dhe ambalazhet mbeturinë, 03.12.2014.

1\. 15. UA -nr. 25/2014 Për administrimin e mbeturinave nga pajisjet elektrike dhe elektronike,

2\. UA-nr. 26/2014 Për mbeturinat nga bateritë dhe akumulatorët e shpenzuar,

15\. UA– nr. 21/2014 Për menaxhimin e mbeturinave nga Industria ekstraktive dhe minierave,

16\. UA– nr. 29/2014 Për menaxhimin e lymit nga trajtimi i ujërave të ndotura,

17\. UA nr. 01/2015 per Listën OECD për mbeturina nenshkruar

18\. UA-nr. 01/2009 Kushtet për zgjedhjen e lokacionit dhe ndërtimin e deponisë së mbeturinave,

19\. UA -nr. 12/2015 Për asgjësimin e mbeturinave të produkteve medicinale.

20\. UA -nr. 06/2008 Për administrimin e mbeturinave të rrezikshme, :

21\. UA - nr. 02/2015 Për administrimin e mbeturinave nga gypat fluoreshent që përmbajnë merkur,

22\. UA–nr. 07/2015 Për administrimin e mbeturinave që përmbajnë azbest.

23\. UA - nr. 05/2014 Për mbeturinat nga konstruktimi dhe demolimi,

24\. UA -nr. 37/2015 Për administrimin e bifenileve dhe trefenileve të polikloruara,

25\. UA– nr. 04/2015 Për ndëshkimet me gjobat mandatore,

Legjislacionit të BE-së

❑ *Edhe Republika e Kosovës e ka filuar te harmonizon* legjislacionin e tyre nacional me Legjislacionin e EU-së.*me -Acquis communautaire*

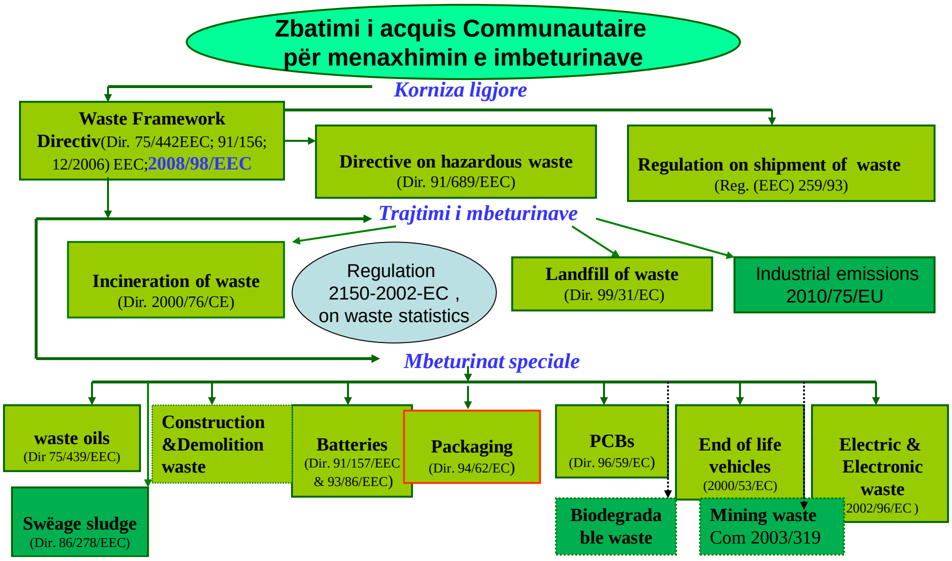

BE- ACQUIS- Transpozimi

❑ **Harmonizimi**

- Ligji i mbeturinave është Harmonizuar me direktivën e re të BE- së të mbeturinave (98/2008/EC);
- Raportin "Monitoring transposition and implementation of the EU environmental **- Progress Report (Year 17)**
  - Harmonizimi i LM me –Direktiv. **98/2008/EC** është **- 80 %**
  - Batteries Directive **2006/66/EC** - **48 %**
  - Packaging Waste **Directive 94/62/EC -** **83 %**
  - PCB/PCT Directive **96/59/EC -** **66 %**
  - End-of-Life Vehicles Directive **2000/53/EC -** **76 %**
  - Waste Electrical and Electronic Equipm.Directive **(2002/96/EC)-** **83 %**
  - Landfill Directive **1999/31/EC-** **100 %**

❑ **Zbatimi**

- Transpozimi i direktivave të mbeturinave, megjithëse është shumë e avancuar, zbatimin praktik i dispozitave të LM është në një shkallë të ulët.

Ligji për mbeturina Nr. 04/L-060

❑ **Qëllimi i ligjit**

Ky ligj ka për qëllim evitimin dhe reduktimin e gjenerimit të mbeturinave, ripërdorimin, përpunimin dhe riciklimin e mbeturinave, shfytëzimin e mbeturinave si lëndë sekondare dhe burim i energjisë, parandalimin e ndikimeve negative të mbeturinave në mjedis dhe shëndetin e njeriut si dhe deponimin përfundimtar të mbeturinave në mënyrë të pranueshme mjedisore.

❑ **Parimet për menaxhimin e mbeturinave:**

- menaxhimin e mbeturinave dhe zhvillimin e qëndrueshëm.
- afërsisë dhe vetë trajtimit.
- vigjilencës dhe parandalimit.
- ndotësi paguan.
- menaxhimin e mbeturinave i sistemuar sipas prioriteteve.
- përgjegjësisë së prodhuesit dhe zotëruesit.
- sigurimit financiar.
- qasje të publikut në informata.
- mbrojtjes së të drejtave në gjykatë.

Rrjedha e Mbeturinave

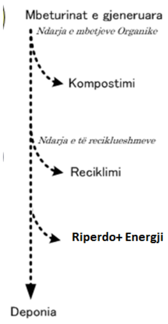

Strategjia dhe Plani i Republikës për MM

❑ **Strategjia për MM**

- Strategjia është hartu për periudhën dhjetëvjeçare 2013-2022, në harmoni me legjislacionin për MM dhe mundësit ekonomike;
  - Janë planifikuar 12 veprime me koston e tyre prej 133,85 milion euro, për dy periudha kohore I-32,56% dhe II-67,44%);
  - Burimet e sygjëruara të financimit janë: BK-25,92%, Komuna17,20% APK14,64% dhe Donatorët 42, 24%.

❑ **Plani për MM -** Pikësynimet kryesore janë:

- ❑ Fuqizimi i sistemit të menaxhimit të mbeturinave,
- ❑ Investimet në zonat problematike të mbeturinave dhe në infrastrukturë,
- ❑ Ngritja e nivelit të vetëdijes dhe informimit publik,

- Janë përcaktuar 33 projekte për periudhën pesëvjeçare (2013-2017),
  - Kosto e këtij plani është: 45.125 mil.Euro- nga BK, 31.25% (17,39 mil), komunat 22.1%(7.8 mil), Donatorët 46.25% (19.35 mili).
  - 26.03 euro /banor, do të duhen ndarë për periudhen 5 vjeqare.(1.733.870 banor/zyra.stati-2011).

Autoritetet kompetente për menaxhimin e mbeturinave

- Autoritetet institucionale kompetente për menaxhimin e mbeturinave sipas nenit 13 të Ligjit për Mbeturina janë:
  - **Ministria,**
  - **Komunat.**

- **MMPH sipas nenit 14 në fushën e MM, ka këto kompetenca:**
- Përcaktimin e politikave të përgjithshme, hartimin e Strategjisë për MM dhe nxjerrjen e Planit për MM(neni8);
- Krijimin e koncepteve të qëndrueshme zhvillimore në fushën e MM, sipas parimit të hierarhisë (parandalimi, reduktimi, ripërdorimi, riciklimi, deponimi);
- Hartimin e akteve ligjore dhe nënligjore që rregullojnë MM;
- Monitorimin e zbatimit te ligjit për MM në Kosovës;
- Lëshimin e licencës për MM dhe mbajtjen e evidencës për licencë;
- Dhënia e lejeve për import, eksport dhe kalim transit të mbeturinave;
- Zbatimin e marrëveshjeve në sferën e bashkëpunimit ndërkombëtar për MM.
- Zhvillimin e projekteve për mbeturina dhe mbikëqyrjen e realizimit;

Përgjegjësitë dhe detyrimet e komunës sipas (neni 15 dhe 34) Ligjit për mbeturina - I

Komuna për zbatimin e Ligjit për mbeturina ka këto obligime:

1. Hartimin dhe zbatimin e planeve komunale (nenit 10 LM);
2. Hartimin e Raportit vjetor për MM (raporton ne MMPH,më 31 mars të vitit vijues);
3. Rregullimin e përgjegjësive dhe detyrimeve për kryerjen e shërbimeve për MM, zbatimin e tyre, organizimin dhe menaxhimin e mbeturinave në territorin e tyre;
4. Përzgjedhjen e personave/kompanive të licencuara për mbledhjen, grumbullimin, magazinimin dhe transportin e mbeturinave (inerte, komunale, komerciale, të vëllimshme, dhe mbeturinat nga ndërtimet dhe demolimet);
5. Caktimin e tarifave dhe mënyrën e inkasimit të mjeteve financiare për shërbimet komunale;
6. Përcaktimin e kushteve dhe rregullave për MM nga sipërfaqet publike.
7. Organizimin e sistemit për mbledhjen dhe grumbullimin e mbeturinave të vëllimshme,
8. MM komunale përmes kontratave të veçanta me një apo më shumë operator publik ose privat të licencuar për MM,

Përgjegjësitë dhe detyrimet e komunës - II

9. Evidentimin e vendeve të ndotura në territorin e tyre, hartimi i projekteve për sanimin e tyre dhe shënime të tjera me rëndësi për realizimin e projekteve.
10. Dy apo më shumë komuna, kur është interesi i tyre, mund të bëjnë marrëveshje për MM.
11. Mbikëqyrjen dhe kontrollin gjatë MM në territorin e vet, përmes inspektorit komunal për mjedis.
12. Me kërkesë të Ministrisë, të jep informacionet dhe rekomandimet e kërkuara lidhur me MM.
13. Të siguroj largimin dhe përkujdesjen e mbeturinave te cilat janë hedhur në hapësira publike ose jashtë deponive të mbeturinave në territorin e saj.
14 Nxjerrjen e akteve nënligjore me të cilat, rregullojn funksionimin e autoritetit kompetent komunal dhe standardet e shërbimit për MM.

Projekte të rëndësishme dhe aktuale-i

- Planet Komunale për MM, janë hartuar në 27 nga 37 Komuna, komuna janë në procedure, ndërsa për 10 të tjera ne proces ose nuk kan fillu fare.(Përkrahur nga GIZ, JICA, DEMOS, USAID).

- Projekti “Vlersimi i sektorit per menaxhimin e mbeturinave, plani i zhvillimi te sektorit dhe studimi i parafizibilitetit’’ perkrahur nga BB dhe WBIF,

Detyrat:

1. Vlerësimi i menaxhimit të mbeturinave të ngurta në Kosovë dhe Plani i reformës
2. Inventari i mbeturinave të rrezikshme, vlerësimi dhe inventari kombëtar
3. Para-studimi i fizibilitetit për modernizimin dhe zgjerimin e deponisë së Dragashit

Projekte të rëndësishme dhe aktuale-ii

- **Projekti ,,Mbështetje Menaxhimit të Mbeturinave në Kosovë,, i BE- Detyrat:**

  1. Zhvillimi i IMS për mbeturinat,
  2. Master Plani për zbatimin e Projekteve Prioritare të Infrastrukturës për MM
  3. Dokumentet tenderuese për projektet prioritare për t'u financuar nga IPA
  4. Udhëzimet e Aplikimit për Grante për prodhuesit e paketimeve ekologjik
  5. Fushata e ndërgjegjësimit publik
  6. Deponia e mbeturinave " Savina Stena " - Zvecan

- **Projekti ,,Ngritjen e kapaciteteve për MM në RK – Prizren'' nga JICA, Detyrat:**

  1. Vlersimi I gjendjes MM- Prizren
  2. Furnizimi me pajisje dhe makineri MM
  3. Permiresimi I MM – Komunen Prizrenit
  4. Punimi i Planit komunal per MM

MM si problem i vazhdueshëm?

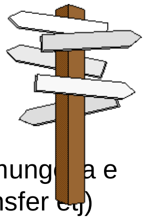

❑ **Mos implementimi i detyrimeve ligjore.**

- Nuk është krijuar infrastrukturë e nevojshme për MM komunale (mungesa e pajisjeve, qendrave per grumbullim dhe klasifikim, stacioneve transfer etj)
- Shkalla e inkasimit shumë e ulët
- Mbeturinat ende nuk monitorohen dhe inspektohen në mënyrë të kënaqshme;
- Mungesa e stafit në komuna (mjedis ose sherbime)
- Nuk jan percaktuar lokacionet dhe vendet per trajtim te mbeturinave inerte të ndertimit dhe demolimit;
- Disa komuna nuk e kanë Pl. komunal per MM, dhe Regul komunale MM.
- Në asnjë komunë është përcaktur tarifa per MM, pervec ne Prizren
- Raportimi MM ne fund te vitit bëhet vetem nga disa komune (dy apo tri).
- Mbeturinat e rrezikshme, problem i vazhdueshëm;
- Nuk jemi nënshkrues i konventave të shumta; (sidomos asaj të Bazelit);
- Vazhdon hedhja ilegale e mbeturinave në vende si: prrocka, lumenjë, male, rrugë etj.

Synimet për MM komunale

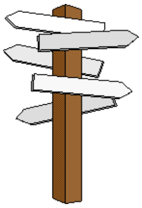

- Komuna per ta zbatuar Ligjin e mbeturinave do të duhet:

A. Planifikoj MM
- Hartimi i Planeve komunale për MM;
- Hartimi i akteve komunale për MM

B. Krijimi i sistemit për MM komunale, C&D, dhe mbeturinave të vëllimshme.
- Krijimi i sistemit të MM me pjesëmarrje të (Qytetarëve, Ofruesit të shërbimit dhe Komunës);
- Komuna sa më parë të vendos lokacionin për MM C&D.

C. Kontraktimi i shërbimit të grumbullimit të mbeturinave
- Komuna të kontraktoj shërbimin e grumbullimit të mbeturinave me ofruesit e licencuar për MM;

D. Percaktimi i takses për mbeturina
- Komuna të përcaktoj tarifën për shërbimet lidhur me mbeturinat;
- Komuna të mbledh taksën për mbeturina, të ndërpres inkasimin për mbeturina nga ofruesit e shërbimeve të siguroj mjetet për shërbimin e kontraktuar për MM.

Praktikat jo të mira

Praktikat jo të mira

Ju faleminderit

enver.tahiri@rks-gov.net

- Mob: 0377 44 172 728